

Wiesław Kacprzyk

**SPRAWOZDANIE Z OGÓLNOPOLSKIEJ
KONFERENCJI NAUKOWEJ
OCHRONA FUNKCJI PROKREACYJNEJ RODZINY
SANDOMIERZ, 7-9 WRZEŚNIA 2005 ROKU**

W Sandomierzu w dniach 7-9 września 2005 roku odbyła się konferencja naukowa nt. *Ochrona funkcji prokreacyjnej rodziny*. Organizatorami konferencji byli: Stowarzyszenie Kanonistów Polskich, Kuria Diecezjalna w Sandomierzu i Wydział Nauk Prawnych Towarzystwa Naukowego KUL. Obrady odbywały się w Domu Katolickim pw. Św. Józefa Diecezji Sandomierskiej przy ulicy Mariackiej 12 w Sandomierzu.

Otwarcie Konferencji poprzedziła uroczysta Msza Św. w Bazylice Katedralnej w Sandomierzu, a następnie po przejściu do Domu Katolickiego obrady otworzył bp prof. dr hab. Andrzej Dzięga, biskup sandomierski. Bardzo serdecznie powitał wszystkich zgromadzonych uczestników, a następnie nawiązując do benedyktyńskiego zawołania *ora et labora* wskazał, że w podjętej problematyce ważna jest zarówno modlitwa jak i praca na rzecz dobra rodziny. Zauważył dalej, iż już samo podjęcie dyskusji jest zwycięstwem rodziny, jednakże kończąc postawił pytanie: czy wszystko uczyniliśmy jako prawnicy, aby matka i ojciec otwierali się na dar życia? Z kolei w imieniu organizatorów głos zabrał ks. prof. dr hab. Józef Krukowski, który zauważył, że podjęty temat jest kontynuacją i poszerzeniem tematu z roku ubiegłego (*Współdziałanie Kościoła i państwa na rzecz rodziny*). Nawiązał równocześnie do nauczania Jana Pawła II zawartego w encyklice *Evangelium vitae*. Zauważył, że zadanie ochrony życia – zwłaszcza tych najbardziej bezbronnych – spoczywa na wszystkich ludziach a pierwszym krokiem jest poznanie problemu. Do prelegentów skierował słowa podziękowania za podjęcie wyzwania a do wszystkich zgromadzonych słowa powitania.

Pierwszą sesję, której przewodniczył ks. prof. dr hab. Antoni Dębiński z KUL, rozpoczął referat *Ochrona życia ludzkiego w działalności Papieskiej Rady ds. Rodziny* wygłoszony przez biskupa Antoniego Dziemiankę, Sekretarza Konferencji Biskupów Katolickich Białorusi a zarazem członka Rady ds. Rodziny. Referat został rozpoczęty cytatem z encykliki *Evangelium vitae*: „życie ludzkie jest święte i nienaruszalne”, który to cytat jest mottem działającej od 1981 roku papieskiej rady. W pierwszej części autor skupił się na historycznym spojrzeniu na ochronę życia ludzkiego, począwszy od Biblii. Wskazał filozofów i teologów działających na rzecz życia w całej historii Kościoła, jak również wymienił podstawowe współczesne dokumenty Kościoła podejmujące tę problematykę. Drugiej części referatu ukazał współczesne problemy podejmowane przez Radę, m.in. na: antykoncepcję, sterylizację, aborcję, dzieciobójstwo, redukcję embrionów (jako konsekwencję ciąży mnogich powstałych na skutek kuracji hormonalnych i sztucznego zapłodnienia). Autor zakończył swoje wystąpienie zestawieniem dokumentów wydanych przez Papieską Radę: o edukacji przed zawarciem małżeństwa, małżeństwie w konfesjonale, duszpasterstwie osób rozwiedzionych żyjących w nowych związkach, o narkomanii, leksykon terminów dwuznacznych dotyczących małżeństwa i rodziny.

Kolejny referat *Ochrona życia ludzkiego w programie duszpasterskim Konferencji Episkopatu Polski* został wygłoszony przez bp. dr Stanisława Stefanka, Biskupa Łomżyńskiego i przewodniczącego Komisji KEP ds. Rodziny. Autor zwrócił uwagę na fakt przeakcentowania w duszpasterstwie małżeństw niesakramentalnych i niedowartościowanie małżeństw sakramentalnych. W swoim wystąpieniu nawiązywał wielokrotnie do listów Konferencji kierowanych corocznie do wszystkich wiernych w Niedzielę Świętej Rodziny i poruszających aktualne problemy rodziny, w tym również ochrony życia ludzkiego.

W dyskusji kończącej sesję przedpołudniową ks. prof. Józef Krukowski zapytał o problemy demograficzne, a mianowicie o fakt „wymierania Polski” i o działania jakie podejmuje tutaj

Episkopat. Z kolei ks. dr Waldemar Gałązka zwrócił uwagę na niebezpieczną mentalność rozwodową w duszpasterstwie i brak działań pozytywnych ukazujących wartość małżeństwa.

Sesję popołudniową (przewodniczył ks. prof. dr hab. Józef Wroceński z UKSW) rozpoczął referat prof. dr hab. Alicji Grześkowiak nt. *Ochrona prawa do życia w Kodeksie karnym z 1997 roku*. Autorka wystąpienia ukazała proces powstawania Kodeksu karnego, w którym brała czynny udział. W dalszej części wystąpienia krytycznie oceniła niektóre zapisy Kodeksu karnego z 1997 roku wykazując ich nieścistość. Wskazała także na fakt braku jednolitego systemu aksjologicznego stojącego u podstaw Kodeksu, jak również na brak jasnej i jednoznacznej terminologii, chociażby w przypadkach dopuszczających aborcję. W dyskusji ks. dr Waldemar Gałązka zwrócił uwagę na fakt, który zaczyna pojawiać się w myśleniu ludzi, a mianowicie na pojawiające się „nowe prawo człowieka” – prawo kobiety do aborcji.

Ostatni referat tego dnia obrad pt. *Ochrona karna prawa do życia w KPK z 1983 roku* przedłożył ks. prof. dr hab. Jerzy Syryjczyk. Swoje wystąpienie rozpoczął od analizy kan. 1398 zawierającego normę dotyczącą ekskomuniki za dokonanie aborcji. W ramach analizy wskazał na podmiot bierny i czynny przestępstwa aborcji. Ukazał dyskusję dotyczącą określenia podmiotu biernego, czyli płodu, a mianowicie ram czasowych w których mamy do czynienia z płodem niedojrzałym i dojrzałym. Stwierdził, że biernym podmiotem przestępstwa jest płód ludzki od chwili poczęcia do chwili osiągnięcia takiej dojrzałości, która daje mu możliwość życia poza organizmem matki (później mamy do czynienia już z przestępstwem zabójstwa. W dalszej części swojego wystąpienia autor podjął problem, czy niszczenie embrionów powstałych w wyniku zapłodnienia *in vitro* podlega sankcji z kan. 1398 i wskazał, że nie należy rozciągać przestępstwa aborcji na tę sytuację (embrion z zapłodnienia *in vitro* nie jest podmiotem biernym przestępstwa aborcji). W drugiej części referatu autor podjął problem podmiotu czynnego przestępstwa aborcji i ukazał szereg warunków jakie muszą być spełnione,

aby dokonujący aborcji podlegał sankcji ekskomuniki *latae sententiae*. Podjął także problem współdziałania w przestępstwie i zauważył, że przestępstwem nie jest przyspieszenie porodu.

Pierwszą sesję drugiego dnia obrad, której przewodniczył ks. prof. dr hab. Janusz Kowal SJ, rozpoczął referat *Ochrona prawa do życia w prawie konstytucyjnym* wygłoszony przez prof. dr hab. Dariusza Dudka. W pierwszej części swojego wystąpienia autor nawiązał do innych dokumentów prawnych m.in. do Konstytucji USA, francuskiej Deklaracji Praw Człowieka i Obywatela. Wskazał, że w Konstytucji 3 Maja brak jest życia ludzkiego jako kategorii prawnej i w Polsce dopiero Konstytucja Marcowa z 1921 roku zawiera zapis dotyczący prawa do życia. Po II wojnie światowej w Polsce nie było respektowane prawo do życia, bo mogło ono stać w sprzeczności z interesem państwa socjalistycznego i prawami socjalnymi. Nawet podpisanie przez Polskę w 1991 roku Konwencji Europejskiej z 1950 roku, proklamującej prawo do życia jako prawo podstawowe, nie doprowadziło do pełnego respektowania prawa do życia, a stało się to dopiero po przyjęciu w 2000 roku Protokołu dodatkowego do Konwencji. Artykuł 38 obecnej Konstytucji z 1997 roku zawiera potwierdzenie prawa do życia. Autor zauważył jednakże, że zapis artykułu nie zawiera prawa do życia wprost, ale zapewnia prawną ochronę prawa do życia. Stwierdził, iż należy przyjąć, że Konstytucja z 1997 roku – mimo ułomnej formuły – zawiera prawo do życia od poczęcia do naturalnej śmierci, zaś dyskusja dotyczy jedynie statusu prawnego *nasciturusa*. Prelegent stwierdził, że zapis konstytucyjny należy interpretować szeroko, co oznacza prawo do życia dziecka jeszcze nienarodzonego włącznie z zakazem stosowania kary śmierci. Autor zwrócił również uwagę na ustawę aborcyjną i pewne wątpliwości jakie rodzą przesłanki dopuszczające dokonanie aborcji. Konkludując zauważył, że parlament wykracza poza swoje kompetencje decydując o życiu człowieka (było to nawiązanie do nauczania Jana Pawła II).

W dyskusji wzięli udział: ks. prof. J. Krukowski, prof. A. Grześkowiak, ks. dr Próchniak, wskazując również na pewną

ułomność zapisu konstytucyjnego i jego odniesienie do ustawy aborcyjnej.

Kolejny referat sesji przedpołudniowej nt. *Ochrona prawa do życia poczętego w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka* wygłosił ks. prof. dr hab. Krzysztof Warchałowski. Wskazał, że prawo do życia jest prawem podstawowym i bazą dla wszystkich innych praw człowieka i zauważył, iż dopiero II wojna światowa z jej okrucieństwami spowodowała szczególne zwrócenie uwagi na prawa człowieka. Dopiero Powszechna Deklaracja Praw Człowieka z 1947 roku dała początek internacjonalizacji praw człowieka i zapoczątkowała międzynarodową ochronę tych praw. Prelegent zauważył, że system europejski (Europejska Konwencja z 1950 roku + 12 protokołów dodatkowych) charakteryzuje się największą skutecznością; na straży praw człowieka stoi Trybunał w Strasburgu. Od strony aksjologicznej Konwencja za podstawę praw człowieka uznaje przyrodzoną godność człowieka, będącą fundamentem równości wszystkich ludzi, zaś zapis dotyczący prawa do życia znajduje się na pierwszym miejscu pośród innych praw (art. 2 – prawo do życia każdego człowieka chronione jest prawem). Autor zauważa, że z dyskusji w trakcie formułowania artykułu wynika fakt, iż ochronie podlega życie od momentu poczęcia, ale późniejsza praktyka i orzecznictwo idzie w innym kierunku, a mianowicie: 1° kierunek uników (nie rozpatrywanie spraw), 2° aborcja należy do kwestii życia prywatnego kobiety (art. 8), 3° nie wchodzi w grę na kanwie art. 2 absolutna ochrona życia poczętego, ale tylko jego ograniczona ochrona, a słowo „każdy” nie odnosi się do płodu ludzkiego. Konkludując autor zauważa, że stanowisko Komisji Europejskiej jest bardzo liberalne i nie jest wierne założycielom Rady Europy, a praktyka nie jest wierna twórcom Europejskiej Konwencji.

W dyskusji głos zabrał ks. prof. J. Krukowski oraz prof. D. Dudek. Zwrócili oni uwagę na problem zgodności orzeczeń trybunałów konstytucyjnych różnych państw i ich zgodności z Konwencją, jak również postawili pytanie otwarte, na ile wpływ

na inny duch twórców i inną praktykę ma pochodzenie sędziów ze środowisk liberalnych.

Podczas sesji popołudniowej (przewodniczył prof. dr hab. Leszek Stadniczeńko z Uniwersytetu Opolskiego) zostały wygłoszone dwa referaty. Pierwszy *Eksperymenty medyczne a ochrona prawa do życia* przedłożył prof. dr hab. Władysław Witczak. Zauważył, że życie i zdrowie człowieka to najważniejsze wartości, a rozwój medycyny spowodował wydłużenie życia ludzkiego. Jednakże dokonywał się często za sprawą bardzo kontrowersyjnych pod względem etycznym eksperymentów medycznych; szczególnie nieludzkich eksperymentów dopuszczali się lekarze hitlerowscy podczas II wojny światowej. Pod wpływem tych negatywnych doświadczeń został uchwalony Kodeks Norymberski zawierający 10 warunków dopuszczalności eksperymentów medycznych na ludziach. Kolejnym dokumentem już o charakterze obligatoryjnym była Europejska Konwencja Bioetyczna z 1997 roku podpisana przez 22 państwa, w tym Polskę. Autor wskazuje, iż te dokumenty zawierają przesłanki dopuszczalności naukowego eksperymentu medycznego (działanie nowatorskie z nie dającym się przewidzieć skutkiem) oraz zasady obowiązujące przy jego przeprowadzaniu, z których najistotniejsza jest zgoda i pełna wiedza osoby poddawanej eksperymentowi.

W dyskusji głos zabrali ks. prof. J. Krukowski, ks. prof. R. Sztynchmiller i prof. L. Stadniczeńko zwracając m.in. uwagę na teorię różnicowania godności osoby ludzkiej w zależności od fazy rozwoju płodu, na brak jednolitości i spójności terminologii jak również fakt eksperymentów dokonywanych podczas badań prenatalnych, często bez wiedzy matki.

Ostatni referat tego dnia *Sprzeciw sumienia lekarza w sprawie dokonania aborcji* wygłosił ks. prof. dr hab. Ryszard Sztynchmiller. W swoim wystąpieniu mocno nawiązał do nauczania Jana Pawła II o wartości życia ludzkiego, jak również do prawa kanonicznego i polskiego w dziedzinie ochrony życia ludzkiego. Stwierdził bardzo jasno, że dziecko to istota ludzka od poczęcia do

osiągnięcia pełnoletniości. Wskazał, że podstawę prawną sprzeciwu sumienia lekarza stanowi ustawa o gwarancjach wolności sumienia i wyznania oraz ustawa o zawodzie lekarza. Zauważył, iż istnieje wiele nieścisłości w problematyce podejmowanego tematu, co wskazuje na to, że lekarz nie ma pełnej wolności sumienia w zakresie odmowy wykonania zabiegu aborcji, jeżeli jest to przeciwne jego sumieniu. Na koniec autor wskazał na sposoby, dzięki którym możliwe będzie respektowanie prawa do życia dziecka nienarodzonego przez lekarza, u którego aborcja wywołuje sprzeciw sumienia.

W dyskusji prof. W. Witczak wskazał na rozdzwiek zachodzący między moralnością a prawem, gdy prawo nie chroni wartości ale antywartości.

Trzeciego dnia odbyła się sesja przedpołudniowa, która zakończyła Konferencje. Zostały wygłoszone na niej dwa referaty nt. *Prokreacja celem małżeństwa* przez ks. prof. dr hab. Wojciecha Góralskiego i *Wykluczenie potomstwa jako przyczyna nieważności małżeństwa* przez ks. prof. dr hab. Stanisława Paździora. W swoim wystąpieniu ks. prof. W. Góralski wskazał na nauczanie Kościoła o celach małżeństwa, szczególnie zaś na ewolucję, jaka dokonała się podczas Soboru Watykańskiego II. Została na nim bardzo dowartościowana miłość małżeńska i postawiona na równi z drugim istotnym celem małżeństwa jakim jest prokreacja, przekazywanie życia. W trakcie dyskusji soborowych zastanawiano się, co jest głównym celem małżeństwa (wspólnota małżeńska, przekazywanie życia, uśmierzenie pożądliwości, cel jednoczący). Sobór uczy, że małżeństwo jest zawsze ukierunkowane na zrodzenie potomstwa, płodność małżeńska. Dalej autor podejmuje implikacje praktyczne prokreacji jako celu małżeństwa. Każdy akt cielesny winien być otwarty na życie, a jednocześnie wynika z tego obowiązek nie przeszkadzania prokreacji. Prelegent zauważył, że Sobór zestawił jako równorzędne cele małżeństwa: jednoczący (miłość małżeńska) i prokreacyjny (zrodzenie i wychowanie potomstwa). Autor podjął także problem antykoncepcji i ukazał dyskusje jakie toczyły się

o niej na Soborze i po nim. Konkludując zauważył, że Jan Paweł II jest kontynuatorem nauki soborowej i Pawła VI, ale równocześnie dokonał pogłębienia teologicznego w tym zakresie, m.in. poprzez cykl katechez śródownych.

Drugi prelegent tej sesji, ks. prof. S. Paździor w swoje wystąpienie rozpoczął od zwrócenia szczególnej uwagi na naturalny cel małżeństwa, jakim jest miłość rodzicielska (nauka Soboru Watykańskiego II). Z kolei dalej przeszedł do analizy kanonów o wykluczeniu istoty małżeństwa lub jego istotnych celów i przymiotów. Wykluczenie to wiąże się z istotną wiedzą o małżeństwie i jego celach. Wskazał, iż wykluczenie istotnych celów małżeństwa, w tym zrodzenia potomstwa, aby było powodem nieważności małżeństwa, musi być dokonane pozytywnym aktem woli w sposób wyraźny lub pośredni. Zauważył dalej, że dowodzenie w tych sprawach jest bardzo trudne i opiera się bardzo często na domniemaniu prawnym. Swoje spostrzeżenie poparł ukazaniem wielu przykładów z praktyki sądowej. Konkludując zauważył, iż fakt ten jest przyczyną wydawania bardzo niewielu orzeczeń nieważności małżeństwa z tytułu wykluczenia potomstwa.

W dyskusji głos zabrali: ks. dr W. Gałązka, s. Klara Radczak, ks. prof. R. Szychmiller, ks. prof. W. Góralski. Wskazali na wiele problemów podejmowanych w dyskusjach naukowych, jak również brak jednolitych stanowisk. Przytoczony został też piękny list matki wielodzietnej rodziny.

Na zakończenie głos zabrał ks. prof. J. Krukowski. Podkreślił, że pomimo podejmowanej bogatej problematyki, temat nie został wyczerpany. Wyraził też w imieniu Organizatorów i uczestników Konferencji wdzięczność biskupowi Andrzejowi Dziędze i innym osobom bezpośrednio zaangażowanym w organizację Konferencji. Następnie dokonał formalnego zamknięcia obrad Konferencji i wyraził nadzieję na ponowne spotkanie za rok na konferencji w Szczecinie.